

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

01043, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 8

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ
щодо відповідності (конституційності)
пунктів 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень
Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»
у частині відсторонення суддів від здійснення правосуддя
та звільнення їх за порушення присяги за результатами оцінювання
положенням частини другої статті 19, частини першої та пункту 5
частини п'ятої статті 126, пункту 3 частини першої статті 131
Конституції України

12 лютого 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» («Голос України», 26.02.2015, № 35; далі – Закон № 192-VIII), який набрав чинності з 28 березня 2015 року. Законом № 192-VIII викладено в новій редакції Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 2453-VI).

Прийняття Закону № 192-VIII є важливим кроком у проведенні в Україні судової реформи, яку визнано ключовим завданням держави. Водночас положення пунктів 6 й 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII викликають необхідність перевірити їх на відповідність Конституції України.

До Верховного Суду України надійшло рішення Ради суддів України від 22 липня 2015 року № 71 стосовно розгляду питання про внесення конституційного подання про визнання неконституційними положень

пунктів 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII щодо звільнення з підстав порушення присяги суддів, які отримали негативний висновок за результатами повторного кваліфікаційного оцінювання або не з'явилися на первинне чи повторне кваліфікаційне оцінювання.

Рада суддів України у своєму рішенні вказує, що оцінювання судді повинно здійснюватися в рамках збереження поваги до незалежності судової влади, що є передумовою та гарантією справедливого судового розгляду, а тому таке оцінювання має проводитися виключно з метою підвищення ефективності діяльності судової системи.

З метою забезпечення конституційного порядку у сфері функціонування судової влади в Україні, дотримання принципів верховенства права, поваги до прав й основних свобод людини, ураховуючи рішення Ради суддів України від 22 липня 2015 року № 71, а також обговоривши положення Закону № 192-VIII, Пленум Верховного Суду України вважає, що окремі положення пунктів 6 й 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII не відповідають нормам Конституції України, що обґрунтовується нижченаведеним.

1. Невідповідність окремих положень пунктів 6, 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII частині першій та пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України.

Відповідно до Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України, судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону (частина перша статті 126, частина перша статті 129).

Конституційні гарантії незалежності суддів у цілому знайшли своє відображення в частині четвертій статті 48 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII. Незалежність суддів гарантується, зокрема, особливим порядком їх призначення, обрання, притягнення до відповідальності та

звільнення, незмінюваністю судді (пункти 1, 3 частини четвертої статті 48 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII). Відповідно до частини першої статті 53 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII судді, який обіймає посаду безстроково, гарантується перебування на посаді судді до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або відставки судді згідно із цим Законом.

Конституційний Суд України неодноразово висловлював правові позиції з приводу забезпечення гарантій незалежності суддів. Так, у пункті 1.1 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 зазначено: «Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням».

Також Конституційний Суд України вказав: «Особливий статус судді, гарантії його незалежності визначаються Конституцією України і законами, зокрема Законом України «Про статус суддів», що виключає в процесі його конкретизації та розвитку обмеження законодавчо встановлених гарантій статусу судді або зниження їх рівня. Будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного

забезпечення незалежного правосуддя і права громадян на захист прав і свобод незалежним судом» (абзац п'ятий пункту 8 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

Закон № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII урегульовує такі види оцінювання суддів:

1) кваліфікаційне оцінювання суддів (статті 83–86 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII), яке полягає у визначенні професійного рівня конкретного судді для перевірки його здатності здійснювати правосуддя в суді відповідного рівня, тобто при вирішенні питання кар'єрного зростання (переходу на роботу в суд вищого рівня чи іншої спеціалізації), для підтвердження професійного рівня для обрання на посаду судді безстроково або у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення в порядку, передбаченому Законом;

2) регулярне оцінювання суддів (статті 87–89 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII), яке проводить Національна школа суддів України стосовно тих суддів, які проходять у цій установі підготовку для підтримання кваліфікації.

Положеннями частини третьої статті 83 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII чітко визначено підстави проведення кваліфікаційного оцінювання судді, а саме: 1) заява судді про проведення кваліфікаційного оцінювання для підтвердження його здатності здійснювати правосуддя в суді відповідного рівня; 2) заява про проведення кваліфікаційного оцінювання кандидата для обрання на посаду судді безстроково; 3) рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення кваліфікаційного оцінювання судді у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення в порядку, передбаченому цим Законом.

Аналіз положень зазначених статей дає підстави стверджувати, що за своїм призначенням кваліфікаційне та регулярне оцінювання суддів спрямовано на виявлення індивідуальних потреб судді щодо вдосконалення, стимулювання його до підтримання кваліфікації на належному рівні,

професійного зростання та перевірки здатності судді здійснювати правосуддя в суді відповідного рівня, підтвердження професійного рівня судді для обрання на посаду судді безстроково.

Тобто передбачене статтями 83–89 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII оцінювання суддів є одним з методів перевірки професійної діяльності окремих суддів та їх кваліфікаційного рівня, що передбачено в основній, змістовній частині Закону № 192-VIII (пункт 9).

Оцінювання є звичайним процесом перевірки кваліфікації суддів у різних країнах світу, зокрема у Франції, Німеччині, Італії, Польщі, Словенії, Туреччині, Албанії тощо. Й Україна не має бути виключенням. Аналіз світових практик оцінювання дає підстави зробити висновок, що воно буває двох видів: формальне й неформальне. Формальне має високо формалізовані процедури, регулюється первинним законодавством і розробляється внутрішніми регуляторними актами та встановлює низку гарантій для суддів.

Аналіз чинного законодавства дає підстави для висновку, що Україна обрала формальний вид оцінювання суддів. Отже, підстави, методи, форми та критерії оцінювання мають бути чітко й повно викладені в первинному законодавстві (пункт 30 Висновку Консультативної ради європейських суддів № 17 від 24 жовтня 2014 року щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади (далі – Висновок КРЄС № 17)).

Так, положення щодо механізму, форми, методів та критеріїв регулярного (проводиться щодо всіх суддів у випадках, чітко визначених статтями 87–89 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII) та кваліфікаційного оцінювання суддів (проводиться щодо окремих суддів у випадках, визначених статтями 83–86 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII) чітко передбачені нормами закону, що відповідає обраному Україною формальному виду оцінювання.

Однак слід зазначити, що положення статей 83–89 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII, які визначають кваліфікаційне та регулярне

оцінювання суддів, не передбачають можливості звільнення з посади з підстав порушення присяги суддів, які отримали негативний висновок за результатами такого оцінювання.

Пунктами 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII передбачено:

«6. Вища кваліфікаційна комісія суддів України забезпечує проведення первинного кваліфікаційного оцінювання суддів з метою прийняття рішень щодо можливості здійснення ними правосуддя у відповідних судах: 1) суддів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів – протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом; 2) суддів апеляційних судів – протягом двох років з дня набрання чинності цим Законом; 3) суддів, які подали на момент набрання чинності цим Законом заяву про обрання суддею безстроково, – першочергово відповідно до графіка, встановленого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Первинне кваліфікаційне оцінювання суддів місцевих судів, які склали присягу судді до набрання чинності цим Законом та здійснюють правосуддя, проводиться в терміни, визначені Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Якщо за результатами первинного кваліфікаційного оцінювання можливість здійснення суддею правосуддя у відповідному суді не підтверджена, він відстороняється від здійснення правосуддя та направляється для перепідготовки до Національної школи суддів України із подальшим проведенням повторного кваліфікаційного оцінювання. Непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами повторного кваліфікаційного оцінювання є підставою для висновку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги.

7. Первинне кваліфікаційне оцінювання суддів Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, апеляційних судів здійснюється

кваліфікаційною та дисциплінарною палатами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України спільно шляхом формування колегій із трьох членів за принципом змішаного представництва кожної з палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України».

Отже, лише пунктами 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII передбачено первинне кваліфікаційне оцінювання суддів, яке стосується всіх працюючих суддів України та здійснюється з метою перевірки можливості здійснення ними правосуддя у відповідних судах. У разі непідтвердження можливості здійснення суддею правосуддя у відповідному суді за результатами первинного кваліфікаційного оцінювання передбачено відсторонення судді від здійснення правосуддя та направлення для перепідготовки до Національної школи суддів України із подальшим проведенням повторного кваліфікаційного оцінювання, за результатами якого в разі непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді настають наслідки у вигляді висновку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги.

Аналіз законодавства також свідчить, що передбачене пунктами 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII первинне кваліфікаційне оцінювання, яке проводиться щодо всіх працюючих суддів одноразово, є відмінним видом оцінювання від інших, визначених статтями 83–89 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII.

Про це, зокрема, йдеться в Спільному висновку Венеціанської комісії і Директорату з прав людини Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про Вищу раду юстиції» від 23 березня 2015 року № 801/2015 (далі – Спільний висновок від 23 березня 2015 року № 801/2015). У цьому Висновку зазначено, що первинне/повторне оцінювання має інший порядок, ніж у статтях 83–86, та стосується

працюючих суддів (пункт 71), що може бути виправданим, але винятковим надзвичайним заходом, що потребує дотримання гарантій захисту суддів (пункти 73, 74). Цими гарантіями є, зокрема, можливість звільнення судді, який обраний безстроково, з посади судді за порушення присяги в разі непроходження повторного оцінювання лише за умов встановлення цих положень у основній частині Закону, а не в Перехідних його положеннях, як є наразі, і за умови внесення відповідних змін до Конституції України, яка наразі таких підстав не містить. Венеціанська комісія й Директорат вважають недоцільним, щоб порушене питання, яке вносить істотні зміни до Закону та може мати важливі наслідки, розглядалося в Перехідних положеннях. Це питання має більш детально розглядатися в правовому положенні основної частини Закону та вимагає підкріплення в Конституції. Незважаючи на пояснення представників органів влади, що докладні положення статей 83–86 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII можуть використовуватися для кваліфікаційного оцінювання, передбаченого пунктом 6 Перехідних положень, Венеціанська комісія й Директорат не вважають, що ці положення, які підходять для призначення суддів безстроково, обов'язково підходять і для кваліфікаційного оцінювання, передбаченого пунктом 6 Перехідних положень (пункт 78 згаданого Висновку).

Крім того, Венеціанська комісія підкреслила, що «такий захід, як первинне кваліфікаційне оцінювання, передбачений пунктом 6 Перехідних положень, слід розглядати як цілком винятковий і такий, що має підпадати під надзвичайно суворі гарантії захисту тих суддів, які відповідають займаній посаді». При цьому Венеціанська комісія вказала, що питання стосовно звільнення суддів має більш детально розглядатися в правовому положенні основної частини Закону та вимагає підкріплення в Конституції (пункти 36–38 Висновку Венеціанської комісії від 26 жовтня 2015 року № 803/2015 щодо проекту змін до Конституції України в частині правосуддя, затвердженого Конституційною Комісією 4 вересня 2015 року).

Зазначене відповідає конституційним приписам і законам України. Зокрема, відповідно до частин першої та п'ятої статті 126 Конституції України незалежність суддів гарантується Конституцією й законами України; судді звільняються з посади лише з підстав, визначених частиною п'ятою цієї статті, серед яких є така підстава, як звільнення в разі порушення суддею присяги, але відсутня підстава звільнення за результатами будь-якого оцінювання діяльності судді та його кваліфікації.

Крім того, відсторонення від здійснення правосуддя за результатами первинного кваліфікаційного оцінювання порушує конституційні приписи щодо незалежності суддів (частина перша статті 126 Конституції України, частини перша та четверта статті 48, частина перша статті 53 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII).

Так, згідно із частиною першою статті 53 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII судді, який обіймає посаду безстроково, гарантується перебування на посаді судді до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення з посади або відставки відповідно до цього Закону, тобто Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а не інших законів.

Водночас у Законі 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII не передбачено можливості відсторонення судді від здійснення правосуддя та підстав звільнення судді за негативними результатами відповідно первинного чи повторного кваліфікаційного оцінювання. У Законі 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII визначено лише можливість звільнення судді за порушення присяги у випадках і порядку, передбачених цим Законом.

Пленум Верховного Суду України наголошує, що за негативними результатами повторного кваліфікаційного оцінювання суддя не може бути звільнений з посади за порушення присяги, оскільки, по-перше, останнє здійснюється в порядку дисциплінарного провадження, а по-друге, частиною другою статті 97 Закону 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII передбачено вичерпний перелік дій судді, за які він може бути звільнений як за порушення присяги, і серед них відсутні положення про таке звільнення за

негативними результатами повторного кваліфікаційного оцінювання й непідтвердження можливості здійснювати правосуддя у відповідному суді.

У Рішенні Конституційного Суду України від 11 березня 2011 року № 2-рп/2011 зазначено: додержання присяги є обов'язком судді, що передбачено пунктом 4 частини четвертої статті 54 Закону «Про судоустрій України» та кореспондується з пунктом 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України. Указане дає підстави вважати, що дотримання суддею присяги – його конституційно визначений обов'язок. Таким чином, присяга судді має правову природу одностороннього, індивідуального, публічно-правового, конституційного зобов'язання судді.

Відповідно до чинного законодавства України порушення суддею присяги є підставою для звільнення судді з посади. Згідно із частиною другою статті 97 Закону 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII висновок про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги може бути прийнятий у разі, якщо:

1) суддя вчинив дії, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя;

2) суддя вчинив дисциплінарне правопорушення, маючи непогашене дисциплінарне стягнення (крім попередження та догани), або має два непогашених дисциплінарних стягнення;

3) встановлено факт недоброчесної поведінки судді, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим ним і членами його сім'ї майну та доходам; використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди;

4) суддю визнано судом винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Висновок про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги може бути прийнятий у випадках, визначених частиною другою статті 97 Закону 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII.

На переконання Пленуму Верховного Суду України, відсторонення судді від здійснення правосуддя та звільнення судді з посади не повинно бути наслідком власне негативних результатів оцінювання, а має відбуватися лише за результатами дисциплінарного чи кримінального провадження, після проведення належної процедури та на основі підтверджених даних.

Згідно з міжнародними стандартами судочинства наслідком оцінювання кваліфікації та діяльності судді не може бути застосування будь-яких дисциплінарних санкцій, у тому числі звільнення з посади, оскільки оцінювання та дисциплінарне провадження – це різні процедури та їх слід розмежовувати.

Так, частиною першою Основних принципів незалежності судових органів (схвалено резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року) передбачено, що незалежність судових органів гарантується державою й закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані шанувати незалежність судових органів і дотримуватися її.

Стосовно первинного й повторного кваліфікаційного оцінювання суддів, визначених пунктами 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII, у Спільному висновку від 23 березня 2015 року № 801/2015 вказано, що неспроможність судді пройти повторне оцінювання, передбачене в пункті 6 Перехідних положень, не згадується серед підстав для притягнення до відповідальності за «порушення присяги», зазначених у частині другій статті 97, що може призвести до плутанини (пункт 77).

Згідно з Київськими рекомендаціями щодо незалежності судочинства в Східній Європі, на Південному Кавказі, Середній Азії від 23–25 червня 2010 року в разі, якщо проводиться оцінювання професійної діяльності суддів, воно не може бути використано для того, щоб шкодити незалежності

судочинства. Критерії оцінювання професійної діяльності повинні бути чітко окресленими, прозорими та уніфікованими. Базові критерії повинні бути визначені в законі. Точні критерії, які використовуватимуться в оцінюванні разом з періодичністю та механізмами проведення оцінювання, повинні бути визначені в регуляторних актах (пункти 27, 29).

Наслідком оцінювання діючого судді ні в якому разі не може бути його звільнення з посади. Оцінювання суддів може бути використано для того, щоб допомогти суддям визначити ті аспекти їхньої діяльності, щодо яких вони можуть висловити бажання вдосконалюватися, а також з метою можливого кар'єрного зростання. Іспити (атестації) для суддів, які можуть призвести до звільнення суддів або інших санкцій, є неприпустимими для суддів, призначених безстроково (пункт 21 згаданих рекомендацій).

Згідно з Резолюцією Європейської асоціації суддів від 15 травня 2015 року положення Закону № 192-VIII щодо зобов'язання всіх суддів України проходити оцінювання на перевірку (результатами якого може бути звільнення з підстав порушення присяги) є несумісними із жодними прийнятими в Європі й по всьому світу визнаними процедурами оцінки та є посяганням на незалежність суддів.

Відповідно до пункту 23 Декларації щодо принципів незалежності судової влади Конференції голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи від 14 жовтня 2015 року, якщо закон передбачає оцінювання професійної діяльності суддів, таке оцінювання має відбуватися з дотриманням принципу незалежності судової влади. Оцінювання суддів може виявляти питання, у яких їм слід удосконалюватися, та визначати претендентів на підвищення по службі. Оцінюванням не можна зловживати. Воно не може слугувати приводом для звільнення судді з посади.

Згідно з пунктами 29, 44 Висновку КРЕС № 17 держави-члени мають чітко відрізнити оцінювання від дисциплінарного провадження. Принципи гарантування терміну обіймання посади та незмінюваності суддів є традиційними ключовими елементами незалежності суддів; їх необхідно

дотримуватися. Таким чином, безстрокове призначення не повинно припинятися лише через негативну оцінку. Воно має припинятися виключно в разі серйозних порушень дисциплінарних або кримінальних положень, визначених законом. У будь-якому разі для судді, який проходить оцінювання, мають існувати встановлені законом належні процедурні гарантії, а звільнення повинно здійснюватися в порядку дисциплінарного провадження і це слід ретельно контролювати.

Як указано в Спільному висновку від 23 березня 2015 року № 801/2015, за відсутності чітко визначених у Законі № 2453-VI критеріїв та гарантій для працюючих суддів «в оцінюванні, яке буде проводитися відповідно до пункту 6 Перехідних положень, основну увагу краще приділити індивідуальному послужному списку судді, замість використання форми письмового іспиту» (пункт 79). Аналогічні положення містяться в пунктах 28, 31 Київських рекомендацій щодо незалежності судочинства в Східній Європі, на Південному Кавказі, Середній Азії від 23–25 червня 2010 року та в пункті 48 Висновку Венеціанської комісії щодо пропозицій стосовно внесення змін до проекту Закону про внесення змін до Конституції щодо посилення незалежності суддів від 10 грудня 2013 року № 747/2013, у якому зазначено, що кваліфікаційні тести для всіх діючих суддів можуть поставити під загрозу незалежність суддів, а тому їх слід уникати; питання звільнення суддів мають вирішуватися лише в окремих випадках шляхом дисциплінарного провадження.

Отже, аналіз національного законодавства та міжнародних документів дає змогу зробити висновок, що порушення присяги судді – це вчинення суддею при здійсненні правосуддя дій чи бездіяльності, передбачених частиною другою статті 97 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII. Отримання негативного висновку за результатами повторного кваліфікаційного оцінювання не входять до переліку таких дій.

З огляду на те, що однією зі складових незалежності суддів є їх незмінюваність, на наше переконання, здійснення суддею правосуддя не

повинно зупинятися (при відстороненні) чи припинятися (при звільненні) лише через негативну оцінку за результатами оцінювання.

Наведене дає підстави стверджувати про невідповідність положень пунктів 6, 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII частині першій та пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України в частині відсторонення судді від здійснення правосуддя за результатами первинного кваліфікаційного оцінювання та звільнення судді з посади з підстави порушення ним присяги як наслідку непроходження повторного кваліфікаційного оцінювання судді.

2. Невідповідність окремих положень пунктів 6 й 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII частині другій статті 19, пункту 3 частини першої статті 131 Конституції України.

Відповідно до частини другої статті 19 Основного Закону України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Пунктом 3 статті 131 Конституції України визначено, що дисциплінарне провадження щодо суддів Верховного Суду України й суддів вищих спеціалізованих судів здійснює Вища рада юстиції.

Пунктом 6 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII передбачено, що Вища кваліфікаційна комісія суддів України забезпечує проведення первинного кваліфікаційного оцінювання суддів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів.

За результатами такого кваліфікаційного оцінювання Вища кваліфікаційна комісія суддів України вправі направити суддю для перепідготовки до Національної школи суддів України з подальшим проведенням повторного кваліфікаційного оцінювання. Негативний результат повторного кваліфікаційного оцінювання є підставою для висновку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про направлення рекомендації

до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги.

Згідно з пунктом 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII первинне кваліфікаційне оцінювання суддів Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, апеляційних судів здійснюють кваліфікаційна та дисциплінарна палати Вищої кваліфікаційної комісії суддів України спільно шляхом формування колегій із трьох членів за принципом змішаного представництва кожної з палат.

Зазначене свідчить про відсутність критеріїв формування колегій із трьох членів, зокрема недотримання балансу між рівнем оцінювачів та оцінюваних, непрозорий порядок призначення членів таких колегій і невідому кількість суддів у їх складі.

Водночас Конституційний Суд України в Рішенні від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007 (справа про звільнення судді з адміністративної посади), посилаючись на міжнародні стандарти, як-от: Європейську хартію про закон про статус суддів від 10 липня 1998 року, Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями № 40/32 від 29 листопада 1985 року та № 40/146 від 13 грудня 1985 року Генеральної Асамблеї ООН, – визначив, що усунення від посади чи звільнення судді мають бути предметом незалежної перевірки органом, який є незалежним.

Отже, указані в пункті 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII колегії з трьох членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, створені за принципом змішаного представництва кожної з палат, за відсутності встановлення в їх складі більшості суддів відповідної кваліфікації можуть визнаватися органом, який при прийнятті рішення за негативними результатами оцінювання про відсторонення судді від здійснення правосуддя та про можливість звільнення судді за порушення присяги не є безстороннім і таким, що забезпечив належну перевірку та дотримав гарантій незалежності суддів.

Крім того, викладені вище положення дають підстави для висновку, що Вища кваліфікаційна комісія суддів України згідно з пунктами 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII фактично набуває функцій щодо клопотання про звільнення суддів вищих судів та суддів найвищої судової інстанції України, що суперечить пункту 3 частини першої статті 131 Конституції України, відповідно до положень якого такі повноваження належать Вищій раді юстиції.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України згідно з положеннями чинного законодавства не має визначених вище повноважень щодо суддів вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України.

У зв'язку із зазначеним положення пунктів 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII у частині формування висновку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення суддів Верховного Суду України і вищих спеціалізованих судів з посади з підстав порушення присяги суперечать пункту 3 статті 131 Конституції України.

Таким чином, Пленум Верховного Суду України вважає, що пункти 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII суперечать частині першій та пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України в частині відсторонення суддів від здійснення правосуддя та звільнення суддів судів загальної юрисдикції з посади з підстави порушення присяги в разі непідтвердження ними можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами відповідного оцінювання.

Також Пленум Верховного Суду України констатує, що в положеннях пунктів 6 й 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 192-VIII визначено повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які суперечать пункту 3 частини першої статті 131 та частині другій статті 19 Конституції України.

На підставі викладеного, керуючись статтями 150 та 152 Конституції України, статтями 13, 39, 40 й 70 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 6, 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» у частині відсторонення суддів від здійснення правосуддя та звільнення їх за порушення присяги за результатами оцінювання («Голос України», 26.02.2015, № 35).

2. Перевірити на предмет відповідності вимогам частини другої статті 19, частини першої й пункту 5 частини п'ятої статті 126 та пункту 3 частини першої статті 131 Конституції України пункти 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд» у частині відсторонення суддів від здійснення правосуддя та звільнення їх за порушення присяги за результатами оцінювання («Голос України», 26.02.2015, № 35).

3. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його в межах місячного строку, визначеного в частині другій статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Для участі в конституційному провадженні за цим поданням уповноважується Кліменко Марина Робертівна, заступник Голови Верховного Суду України, та Берестова Ірина Єрїївна, начальник правового управління Верховного Суду України (044 288 97 33).

Конституційне подання й додатки подаються в 3-х примірниках.

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду України від 9 листопада 2015 року № 21 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) пунктів 6 і 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» у частині відсторонення суддів від здійснення правосуддя та звільнення їх за порушення присяги за результатами оцінювання положенням частини другої статті 19, частини першої та пункту 5 частини п'ятої статті 126, пункту 3 статті 131 Конституції України.

2. Витяги з Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР.

3. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу).

4. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання).

5. Рішення Конституційного Суду України від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007 у справі за конституційним поданням Вищої ради юстиції про офіційне тлумачення положення частини п'ятої статті 20 Закону України

«Про судоустрій України» (справа про звільнення судді з адміністративної посади).

6. Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2011 року № 2-рп/2011 у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції».

7. Витяг із Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд».

8. Витяг із Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд».

9. Рішення Ради суддів України від 22 липня 2015 року № 71.

10. Витяг з Основних принципів незалежності судових органів (схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року).

11. Витяг з Висновку Венеціанської комісії щодо пропозицій стосовно внесення змін до проекту Закону про внесення змін до Конституції щодо посилення незалежності суддів від 10 грудня 2013 року № 747/2013.

12. Витяг із Спільного висновку Венеціанської комісії і Директорату з прав людини Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про Вищу раду юстиції» від 23 березня 2015 року № 801/2015.

13. Витяг з Висновку Венеціанської комісії від 26 жовтня 2015 року № 803/2015 щодо проекту змін до Конституції України в частині правосуддя, затвердженого Конституційною Комісією 4 вересня 2015 року.

14. Витяг з Київських рекомендацій щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі, Середній Азії від 23–25 червня 2010 року.

15. Витяг з Висновку Консультативної ради європейських суддів від 24 жовтня 2014 року № 17 щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади.

16. Витяг з Декларації щодо принципів незалежності судової влади Конференції голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи від 14 жовтня 2015 року.

**Голова
Верховного Суду України**

Я.М. Романюк